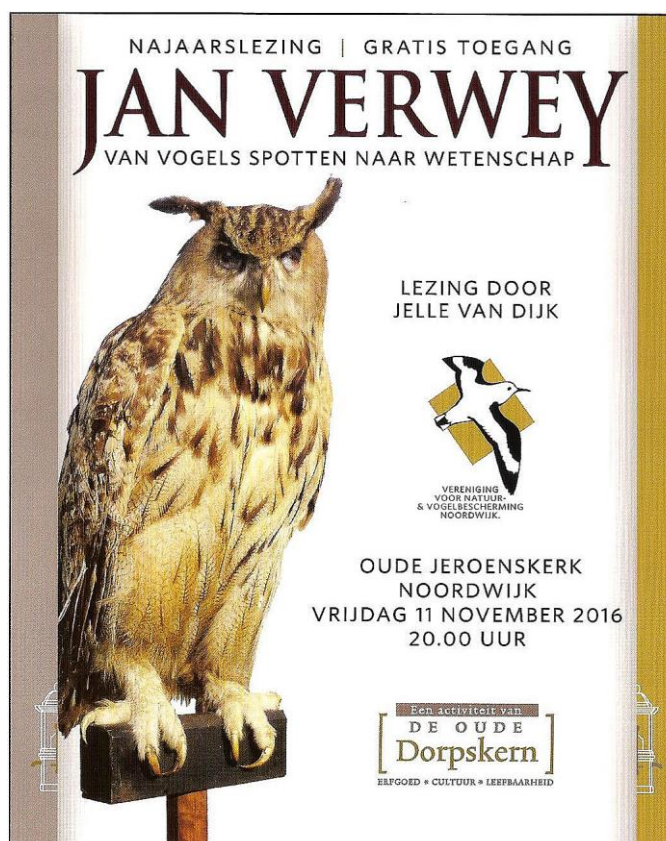

Lezing over Jan Verwey

Jelle van Dijk

Vanwege het 50-jarig jubileum van onze vereniging is mij gevraagd een lezing over Jan Verwey te verzorgen. Deze lezing zal niet plaatsvinden in ons eigen Jan Verwey Natuurcentrum, maar in de Oude Jeroenskerk, datum 11 november 2016, aanvang 20.00u. Deze lezing vindt plaats in het kader van de traditionele najaarslezingen over geschiedkundige onderwerpen, georganiseerd door vereniging "De Oude Dorpskern". Als het goed is heeft u bij deze aflevering van de Strandloper een flyer gevonden met wat informatie over de inhoud van deze lezing. In dit stukje wil ik daar graag nog wat meer over vertellen.

Weliswaar zal een flink deel van de lezing over de betekenis van Jan Verwey voor de Nederlandse ornithologie gaan, maar dit zal in een ruimer kader worden geplaatst. Daarbij zal aandacht uitgaan naar de geschiedenis van de vogelstudie in ons land en de bijzondere positie die Noordwijk daarbij in nam. Jan Verwey was beslist niet de eerste Noordwijker, die belangstelling toonde voor vogels! In ons vogelboek "Tussen tulpen en de zee" wordt daar in hoofdstuk 2 ook aandacht aan geschonken.

Van groot belang voor de vogelstudie in ons land was de oprichting van 's Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in 1820, de voorloper van het

huidige *Naturalis* in Leiden. De eerste directeur was Coenraad Jacob Temminck. Hij en zijn opvolger Hermann Schlegel wisten het Leidse museum tot een toonaangevend museum op dit gebied te maken. Zelf voegden zij ook vogels aan de verzameling toe door in hun vrije tijd bij Noordwijk op vogels te schieten. Zo schoot Schlegel op 30 november 1848 een Rosse Franjepoot op het Noordwijkse strand.

Schlegel was bevriend met de Noordwijkse houtvester Abraham Verster van Wulverhorst. Verster was een fanatieke jager, die heel wat vogels schoot om ze te laten opnemen in de verzameling van zijn vriend Schlegel. Verster had in de Noordwijkse duinen een jachtthut waar hij roofvogels en kraaien lokte met behulp van een Oehoe. Toen de Oehoe wegens ouderdom stierf, werd de vogel opgezet, waarna het jachtbedrijf met de dode uil gewoon werd voortgezet. Deze Oehoe kwam later via de erfenis van Jan Verwey in het bezit van onze vereniging. Het Noordwijkse jachtbedrijf werd voortgezet door zijn zoon Frits Verster. Bijzondere soorten, die vader en zoon Verster naar Leiden stuurden, waren onder andere Griel, Giervalk, Duinpieper en Steppiekiekendief.

Andere verzamelaars, die lange of korte tijd rond Noordwijk op vogels schoten, waren Jan Pieter van Wickevoort Crommelin en Hendrik Willem de Graaf. De laatste was enige jaren kantonrechter in Noordwijk. In die tijd schoot hij enkele Morinelplevieren en een Appelvink. De Graaf werd echter vooral bekend door de Siberische Lijster, die hij op 1 oktober 1856 uit de bek van een hond redde tijdens een wandeling op het landgoed Vinkeveld. Vermoedelijk was deze lijster met een strik gevangen en aan de hond gegeven. De Graaf kreeg van het baasje van de hond toestemming de lijster mee te nemen. Het was de tweede en laatste vondst van deze soort in Nederland!

Een bijzonder heer was ook R.C.E.G.J. Baron Snouckaert van Schauburg (1857-1936), die eind negentiende eeuw een landgoed bij Lisse bewoonde. Zoals te doen gebruikelijk legde hij ook een grote verzameling aan van door hem geschoten vogels. Dankzij zijn verzameldrift weten we, dat hier toen Kerkuilen en Nachtzwaluwen broedden. Er was dus al heel wat over de Noordwijkse vogelstand bekend toen de jonge Jan Verwey zich op de vogelstudie stortte. De liefde voor de natuur was wellicht ontstaan door contacten met zijn oom Frederik van Eeden en met de huisvriend van de familie Verwey, de Leidse kunstschilder Floris Verster, zoon van de zojuist genoemde verzamelaar Frits Verster. Reeds op 16-jarige leeftijd stuurde Jan Verwey overzichten van gevonden nesten rond

Noordwijk naar Jac. P. Thijssen. Er ontstond een levendige correspondentie tussen die twee en Thijssen plaatste een hele serie artikelen van Jan in 'zijn' tijdschrift "De Levende Natuur". Bij dit broedvogelonderzoek en later ook bij het verzamelen van vogels op het strand, schakelde Jan de schooljeugd in. Voor elke ingeleverde vogel of elk gevonden nest werden een paar centen uitgekeerd. In hotel Noordzee hield Jan een lezing met lichtbeelden voor de Noordwijkse jeugd. Met vrienden richtte hij het Vogeltrekstation Noordwijk op. Dit resulteerde in dagelijkse waarnemingen in het najaar vanaf een duintop en vanaf het dak van hotel Noordzee. Het is vermoedelijk aan zijn opvoeding in het schrijversmilieu van de familie Verwey te danken, dat Jan alles opschreef wat hij te weten kwam en daarover ook nauwgezet publiceerde. Ook gaven zijn ouders hem de ruimte om zijn vogelactiviteiten optimaal te ontplooiën. Zo werd een met olie besmeurde IJsdruiker vijf dagen in leven gehouden in de badkuip van de familie Verwey!

Na zijn promotie was Verwey een jaar lang biologie docent in Middelharnis. Daar was hij in de gelegenheid om vanuit het zolderraam het broedgedrag van Blauwe Reigers te bestuderen. Dat resulteerde in uitvoerige beschrijvingen van baltsgedrag, broedzorg en overspel bij de partners. Het waren de eerste gedragsstudies op wetenschappelijk niveau. Het leverde hem een uitnodiging op voor een lezing op het Ornithologisch Wereld Congres in Kopenhagen (1929). Zijn vrienden Niko Tinbergen en Conrad Lorentz gingen verder met onderzoek van het dierengedrag en behaalden daarbij beiden de Nobelprijs.

Zelf sloeg Verwey een andere richting in. Hij werd zeebioloog, eerst in Nederlandsch-Indië en later in Den Helder. Hij was oprichter en eerste directeur van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee dat zich later op Texel vestigde.

Na behandeling van leven en werk van Jan Verwey zal in de lezing nog kort ingegaan worden op het vogelonderzoek in Noordwijk na het vertrek van Jan Verwey. Daarbij neemt de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk na 1966 een belangrijke plaats in.

Bij de lezing zal interessant historisch beeldmateriaal worden getoond, waardoor er een goed beeld geschetst kan worden van de ontwikkeling van de vogelkunde in en rond Noordwijk.

Jan Verwey

Graag tot ziens op **11 november 2016** in de **Oude Jeroenskerk!**